

quid ibi sensus, quid ratio deprehendat, videamus. A Liquorem esse aliquem, interrogatus tactus pronuntiat; visus, si forte in vase est, quisnam liquor sit addubitat; sed gustus, tanquam tertius testis adhibitus, aquam esse incunctanter explorat. Uterius, nisi fallor, hac in re officium suum sensus non pollicetur. At ratio longe lateque penetrat interius, naturamque insensibilem perspicaciter intuetur, hoc est, mobilem atque obtusam esse, humidam substantialiter, frigidam naturaliter, in aerem sive in terram converti eam possibile esse: et si quid adhuc aliud, quod novimus aut ignoramus, de natura aquarum indagari potest. Quomodo autem per aquam et spiritum anima regeneretur, peccatorumque remis-

sio tribuatur: sicut sensus carnis paulo ante doceretur non posse ad rationis excellentiam ascendere, ita profecto et minus forsitan valet ratio ad hoc scrutabile arcanum aspirare; et tamen firmiter tenemus, verissime confitemur, animam incorpoream per aquam corpoream renasci, atque in eam statum quo fuerat Adam nondum prævaricans; reparari (5); Deum quoque ipsum, cuius ænigma omnem superat intellectum, non solum novimus esse quod infideles fœteantur, verum etiam unum eundemque trium personarum incircumscriptum, ubique illocaliter totum; neque tamen sensu aut ratione habemus hoc comprehensum.

Videntur multa deesse.

ADELMANNI

EX SCHOLASTICO LEODIENSI EPISCOPI BRIXIENSIS

Rythmi alphabetici.

DE VIRIS ILLUSTRIBUS SUI TEMPORIS.

(Apud MABILL. *Analect.* nov. edit., pag. 382.)

MONITUM.

Armonicæ facultatis aspirante gratia,
 Cefero viros illustres, litterarum lumina,
 Quos recenti recordatur mens dolore saucia.
 Bestiali feritate mors acerba sæviens
 In scholares efferata tanquam leo rugiens,
 Passim dedit strages dire plusquam aer pestilens.
 Carnotenæ decus urbis memorande pontifex,
 Te primum, Pater Fulberte, dum te conor dicere,
 Fugit sermo, cor liquescit, reerudescunt lacrymæ.
 Deploranda singillatim multa quidem memini,
 Utpote convictor senis hærens sæpe lateri,
 Aure bibens oris fontem aureum melliflui.
 Eheu! quanta dignitate moralis industriæ,
 Quanta rerum gravitate, verborum dulcedine,
 Explicabat altioris arcana scientiæ!
 Floruere te foverite Galliarum studia,
 Tu divina, tu humana excolebas dogmata,
 Nunquam passus obscurari virtutem desidia.
 Gurges altus ut minores solvitur in alveos,
 Utque magnus ex se multos fundit ignis radios
 Sic insignes propagasti per diversa plurimos.
 Hildierum, quem Pupillam nuncupare soliti,
 Quod pusillus esset, imo perspicacis animi.
 Cæterorum princeps atque communiceps præsuli.
 Is mag strum referebat vultu, voce, moribus:
 Hippocratis artem jungens Socratis sermonibus,

B Nec minus Pythagoreis induigebat fidibus.

Charitate Sigo noster plenus atque gratia,
 Multa præbens ore, manu advenis solatia,
 Singularis organali regnabat in musica.

Lambertus Parisiacum, Engelbertus Genabum,
 Occupabant lectionum otio venalium,
 Quæstum de pube Francorum captantes non modi-
 [cum.

Martini quoque concivem, sed non æque sobrium,
 Dignum duco memoratu Rainaldum Turonicum,
 Promptum lingua, stylo largum, valentem gramma-
 [ticum.

Nec tua, Girarde-Gilberte, fraudabo nœnia.
 Ligerim flayum revisens ab Jordane et Solyma,
 Occidisti propter Mosam sub Virduni mœnia.

C O et te dira peremit æmulum factio,
 Postquam missus es Europeam perflagranti studio,
 Scholas multas expilasti, Waltere Burgundio.

Proh! si nunquam revertisses ad fines Allobrogum,
 Quanta nunc auctoritate decorares Latium!
 Docens quidquid revexisti ab hortis Hesperidum.

Quis te tandem, sacer heros (6), satis sæpe fle-
 [verit?

Cujus hos et multos plures officina protulit,
 Quorum quisque præ se tulit, quod te usus fuerit.
 Reginaldus Agrippinas, vir potens ingenio,

(5) Quod ad essentiam gratiæ justificantis duntaxat attinet, non quo ad alias excellentis ejus felices

status qualitates.

(6) Fulberte.

Barbaras aures Latino temperans eloquio,
 Notus arces ad Romanas ab usque oceano.
 Situs est in urbe nostra longus hospes Legia,
 Legia magnarum quondam artium nutriceula
 Sub Wathone, subque ipso, cujus sunt hæc rhyth-

Tres mihi, Camena, cives memora de pluribus,
 Illum, procul quem exstinctum Transalpinis febribus,
 Lugent artes, lugent urbes cum suis primatibus.

Vix amissum quereremur, Odolfo superstite,
 Alestanum, quantus erat veteris [f. uter is] scientiæ,

A Sicut hi quos erudit, satis pollent hodie.
 Xerapelinos ornatus cum paucis jugeribus
 Præsul durus denegarit; at tu Metim profugus,
 Multas illic opes nactus, Warine, es et conditus
 Ypogæis, et antiquæ parentis in gremio
 Dormientes, excitandi mane mundi ultimo,
 Pace æterna perfruantur te, Christe, propitio.
 Zelo grandi cor accensus pro charorum funere
 Adelmanus hæc dessebat in Nemeti littore,
 Suos ipse idem illic observans quotidie.

ADNOTATIO.

Hos rhythmos ex ms. codice Gemblacensi rogatu meo descripsit religiosus vir Michael Delmerius, ejusdem monasterii bibliothecarius, qui operam mihi suam in multis aliis liberaliter impendit. Quis fuerit Adelmanus istorum versuum auctor, nemo creditus ignorat. Nempe ille ipse est Berengarii condiscipulus sub Fulberto Carnotensi episcopo, *grammaticus*, et ex clerico Leodiensi Brixienis episcopus, teste Sigeberto in lib. De scriptoribus ecclesiasticis, cap. 153, ubi vocatur ALMANNUS, qui duas epistolas De veritate corporis Christi Domini in Eucharistia, unam ad Berengarium, alteram ad Paulum primicerium Metensem, scripsit. In exemplari Gemblacensi, istis rhythmis præmittuntur hæc verba: « Mitto etiam tibi rhythmicos versiculos juxta ordinem alphabeti digestos, quos ante annos aliquot, cum adhuc Leodii essem, me ad amicos quosdam meos, quorum plures ipse noveras, lamentaliter recensente compositos reperi nuper et edidi. » Quæ verba sunt Adelmani hos versus mittentis ad Berengarium, de quo in fine rhythmorum hæc leguntur: RESPONDIT BERENGARIUS: *Nascitur ridiculus mus*. Qui Berengarius Adelmanum ironice AULUM-MANNUM vocare solitus erat, ut ibidem subditur. Multa in hos versus notanda forent, sed tantum ea observo quæ mihi obvia sunt.

Ad litteram K laudatur Sigo, abbas scilicet monasterii Sancti Florentii Salmuriensis ad Ligerim, vir suo tempore clarissimus; cujus æqualis fuit Rainaldus, Turonicæ Sancti Martini ecclesiæ archiclavus seu custos, de quo hic mentio fit ad litteram M.

Stropha incipiens a littera N, mendosa apparet in primo versu: *Nec tua, Girarde-Gilberte, fraudabo nœnia*, videturque legendum, *Nec tua, Girarde glaber, te fraudabo nœnia*.

Ad litteram S agitur de Wathone, sub quo *Legia magnarum artium nutricula* floruisse dicitur, *subque ipso, cujus sunt hæc rhythmica*. Ex quibus discimus Adelmanum fuisse scholasticum seu præfectum scholis in urbe Leodiensi, scilicet post Watonem, qui Wazo dicitur ab Anselmo canonico Leodiensi, cujus hæc verba in lib. De episcopis Leodiensibus, cap. 84: « Hic (nimirum Waso) primum sub Notgero præsule capellanus existens, postea ab eodem scholarum donatur magistro. » Chronicon Leodiense apud Labbeum in Bibliothecæ novæ tomo I hæc habet: *Anno 1041 obiit Hithardus, succedit Walto*; cujus obitus reponitur anno 1048. Ubi vides Watonem non alium esse a Wasone, uti legitur apud Anselmum, qui pro Hithardo *Nithardum* scribit. Ergo, ut superius præfatus sum, Adelmanus scholis Leodicisibus præfectus est, quod nemo hactenus, ni fallor, observavit.

Sub littera X agitur de Warino, qui videtur fuisse clericus Leodiensis, tum monachus in cœnobio Gorziensi, demumque abbas in Metensi asceterio Sancti Arnulfi, ut patet ex ipsius Warini epistola. Præsul ille *durus*, qui Warino *xerapelinos ornatus cum paucis jugeribus* reposcenti denegasse hic memoratur, Durandus est Leodiensis episcopus, cujus nomen inter lineam ascriptum est in codice ms. Ergo hic Warinus a Durando Leodicisibus episcopo pauca jugera sibi dari petierat cum aliqua in Leodicisibus Ecclesia dignitate, aut qua alia, cujus insigne erat vestis xerampelina. Quæ cum durus antistes Warino negavisset, ille iratus clam Metensem in urbem fugit, ubi cum abbata S. Arnulfi multas opes nactus est. Xerampelinos ornatus Gemblacensis codex ita interpretatur: « Xerampelinæ vestes dicuntur veteres et præsicæ, pampineum habentes colorem; et ponuntur hoc loco pro quibuscumque antiquis vestibus. » Quæ interpretatio docet nos hoc loco legendum *xerampelinos ornatus*. Quæ vox Græca ex duabus composita est, scilicet *ξερός*, quæ *aridum siccumve*, et *πέλος*, quæ *vineam* significat. Itaque *xerampelini ornatus* dicuntur vestes pampini sicci, colorem qui color siccæ rosæ dicitur imitantes, ut viri docti in Juvenalem *εξαρ-*